

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus

Rena Selliov

Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli
lõpetajate eesti keele oskus

Autor: Rena Selliov
(Haridus- ja Teadusministeerium).

Viitamine: Selliov, R. (2016). Eesti keelest erineva
emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus.
Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Haridus- ja Teadusministeerium
Munga 18, Tartu 50088, Eesti
Tel: +372 7350120
E-post: hm@hm.ee
www.hm.ee

© autorid ja Haridus- ja Teadusministeerium, 2016
Tellija ja väljaandja: Haridus- ja Teadusministeerium
Keeleline korrektuur: Inga Kukk
Kujundus: Velvet OÜ

ISBN: 978-9985-72-234-3

1. Miks see teema on tähtis?

Eesti keele oskus on Eestis oluline nii indiviidi haridus- ja tööturuvõimaluste ning ühiskonda kaasatuse kui ka kogu ühiskonna sidususe seisukohast. 2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli töötuse määr eesti keelt mitte oskavate Eesti elanike hulgas 18,8%, eesti keelt võõrkeelena kõnelejate hulgas 14,4% ning eesti keelt emakeelena kõnelejate hulgas 8,4%. Toomet (2012) on jõudnud järeldusele, et eesti keele oskus on oluline tööpuuduse vältimiseks, kuid parema sissetuleku saamiseks on olulised muud tegurid (näiteks üldine haridustase, inglise keele oskus). Samal ajal on Halapuu (2015) leidnud, et halva või keskmisel tasemel eesti keele oskusega 25–54aastastel on Eestis eesti emakeelega isikutest madalam palk, kuid alla 25aastaste ja vanemate kui 54aastaste hulgas eesti keele oskuse lõikes statistiliselt oluline erinevus palgatasemes puudub. Lindemann (2013) toob välja, et eesti keele oskus aitab noorte esimese töö leidmisele kaasa kõigis Eesti regioonides, sealjuures samade oskuste korral (sh hea eesti keele oskus) ei ole suuremas osas Eestis vahet, kas noor on eesti või vene koduse keelega. Vaid Tallinnas on vene koduse keelega noortel eestlastest raskem leida esimest stabiilset tööd. Integratsiooni monitooringute andmetel mõjutab eesti keele oskus ka ühiskondlikku aktiivsust – näiteks parema eesti keele oskusega teisest rahvusest inimesed osalevad ülejäänutest aktiivsemalt internetiaruteludes ja allkirjastavad petitsioone (Kallas, Kivistik 2015). Lindemann on täiendavalt leidnud, et parema eesti keele oskusega vene noored jätkavad tõenäolisemalt üld- ja kõrghariduses. EHISe andmetel saab lisaks öelda, et põhikooli lõpuks saavutatav kõrgem eesti keele oskuse tase on korrelatsioonis kõrgema keskmise hindega, st üldiselt parema õpiedukusega.

Elukestva õppe strateegias 2020 (2014) tuuakse hetkeolukorra analüüsis kitsaskohana välja, et „vene õppekeelega põhikoolid ei kindlusta kõigile head eesti keele oskust ning õppijate baasoskused on põhikooli lõpuks

nõrgemad kui eesti õppekeelega koolides.“ Seepärast on võetud eesmärgiks, et kõigil eesti keelest erineva õppekeelega põhikooli lõpetajatel peavad olema võimalused eesti keele oskuse omandamiseks iseseisva keelekasutaja tasemel, mis on vajalik õpingute jätkamiseks gümnaasiumis ja/või kutseõppeasutuses. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) (edaspidi PGS) sätestab, et „koolis või klassis, kus õppekeel ei ole eesti keel, on eesti keele õpe 1. klassist alates kohustuslik. Kool tagab niisuguses koolis või klassis eesti keele õppe korraldamise tasemel, mis võimaldaks põhikooli lõpetajatel jätkata õpinguid eesti õppekeelega õppeasutuses“ (PGS, §21). Võõrkeelte ainekavas on välja toodud, et põhikooli lõpuks taotletav rahuldav keeletase on nii kuulamises, lugemises, rääkimises kui ka kirjutamises B1.1, hea tulemus on B1.2 ning väga hea tulemus on B2.1.

B1 keeletase on Euroopa keeleõppe raamdokumendis (Haridus- ja Teadusministeerium 2007) defineeritud järgmiselt: „Mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega (näiteks info enda ja pere kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsust ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskab lihtsate fraaside ja lausete abil kirjeldada oma perekonda, teisi inimesi ja elutingimusi ning väljendada oma vajadusi.“

Põhikooli lõpuks saavutatav eesti keele oskuse tase on oluline tegur noore edasise haridustee ning hilisemate karjäärivõimaluste kujunemisel. Põhikooli lõpuks oskab 67% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest eesti keelt vähemalt tasemel B1. Vene õppekeeles või keelekümbluses põhikooli lõpetajate hulgas on B1 tasemel eesti keelt oskajaid 64% (sh keelekümbluses ligi 90% ning vene õppekeeles ligi 60%) ja nende osakaal pole viimasel paaril aastal kasvanud.

2. Mis on meie praegune seis?

Kuigi Eestis on koole, kus põhikooli lõpetajatest peaaegu kõik oskavad eesti keelt vähemalt põhikooli lõpuks nõutud tasemel, ei ole eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskuse tase Eestis tervikuna viimastel aastatel paranenud nii palju, kui on planeeritud. 2013.–2015. aastal oli neid, kes põhikooli lõpuks eesti keeles vähemalt B1 taset ei saavutanud, ligikaudu 32% kõigist eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajatest, kuid indikaatori sihttase 2015. aastal oli 5% kõrgem (tabel 1).

Olemasolevatel andmetel põhinev prognoos ei näita, et olukord lähematel aastatel hüppeliselt paraneks – seda eeldab aga indikaatori sihttase¹. Selleks, et prognoosida põhikoolilõpetajate eesti keele oskuse paranemist järgnevatel aastatel, võeti aluseks viimaste õppeaastate lõpetajate eesti keele tasemeeksami sooritamise tulemuslikkus, arvestades sealjuures eesti keelekümbuses ja vene õppekeeles põhikooli lõpetajate B1 tasemel eksami

tegemise tulemuslikkuse erinevusi ning seda, kui palju õpilasi õpib 2015/16. õppeaastal keelekümbuses ja vene õppekeeles põhikoolis klasside lõikes 5. klassist alates. Eeldatakse, et järgnevatel aastatel õpilaste arv klasside lõikes ja proportsioon õppekeelte vahel märkimisväärselt ei muutu. Eesti keelekümbuses osalejate arv ja osakaal on küll aastate lõikes järjest kasvanud (näiteks 2010. aastal moodustasid keelekümbuses lõpetajad 11% kõigist põhikooli lõpus B1 tasemeeksamil käinutest, 2015. aastaks oli see osakaal kasvanud aga 15%ni), kuid vene õppekeeles lõpetajate B1 eksami soorituse tase on püsinud viimastel aastatel muutumatuna. Vene õppekeeles põhikooli lõpetajad moodustavad ka lähematel aastatel suurema osa eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajatest ning seepärast võib olemasolevatele andmetele tuginedes ning eeldades, et õppe tulemuslikkuses suuri kvalitatiivseid muutusi ei toimu, prognoosida indikaatori taseme vähest kasvu, kuid mitte sihttaseme täitumist (joonis 1).

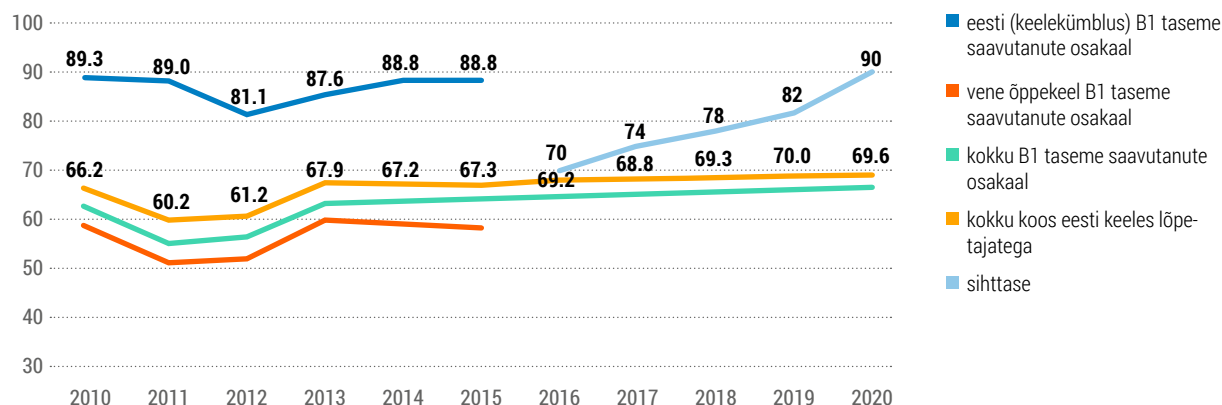
Tabel 1. Üldharidusprogrammi strateegilise eesmärgi „Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv“ näitaja

Näitaja	2012	2013	2014	2015		2016	2017	2018	2019	2020
				siht	tegelik					
Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%)	61.2	67.9	67 / 67.2 ²		67.5 / 67.3 ²	70	74	78	82	90
Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt tasemel B1 (%)	56.5	63.9	63.2	69.0	64	70	74	78	82	90

Sihttaseme saavutamiseks on vajalik süvendatult tegeleda tavaklassides riikliku õppekava alusel õppivate noortega, kellele on määratud vähemalt üks hariduslik erivajadus ning kehvema õpiedukusega õpilastega üldiselt. Lisaks on vaja täiendavalt toetada koole, kus

eesti keeles B1 taseme saavutavad vähem kui pooled lõpetajatest. (40% B1 taseme mittesaavutajatest lõpetab koolid, kus alla 50% kõigist õpilastest saavutavad eesti keeles B1 taseme. 2015. aastal oli selliseid koole 21, neist 8 asuvad Harjumaal ja 12 Ida-Virumaal.)

Joonis 1. Eesti keelest erineva emakeelega põhikoolilõpetajatest vähemalt B1 taseme saavutajate osakaal koos prognoosi ja indikaatori sihttasemetega eri õppekeelte (eesti keelekümbelus ja vene õppekeel) lõikes

Allikas: EHIS (HTM) ja EISI (Innove) andmetel põhinevad autori arvutused

On vaja aru saada, mis on praegu põhikooli lõpuks eesti keeles B1 taseme saavutamisele kõige enam kaasa aitavad mõjurid.

Eesti keelest erineva emakeelega laste osalemine nii eestikeelses **alushariduses** kui ka põhihariduses on aasta-aastalt järjest kasvanud. Ka integratsiooni monitooringutest selgub,

et eesti keelest erineva emakeelega inimeste arvates parim aeg eesti keele õppega alustamiseks on alushariduses. Mitte-eesti emakeelega lastest õppis eestikeelses lasteaias 2015. aastal 19% ja keelekümbelusprogrammi alusel 24%. Eesti keelest erineva emakeelega laste osalemine eestikeelsetes või keelekümbelusmetoodika alusel töötavate rühmades on aasta-aastalt kasvanud (vt tabel 2).

Tabel 2. Eesti keelest erineva emakeelega laste osakaal eri õppekeelega koolieelsetes lasteasutustes 2010–2015 (%)

Õppekeel	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Eesti	14	13	13	13	15	19
Keelekümbelus	13	13	15	16	20	24
Vene	73	74	72	70	65	57

Allikas: EHIS

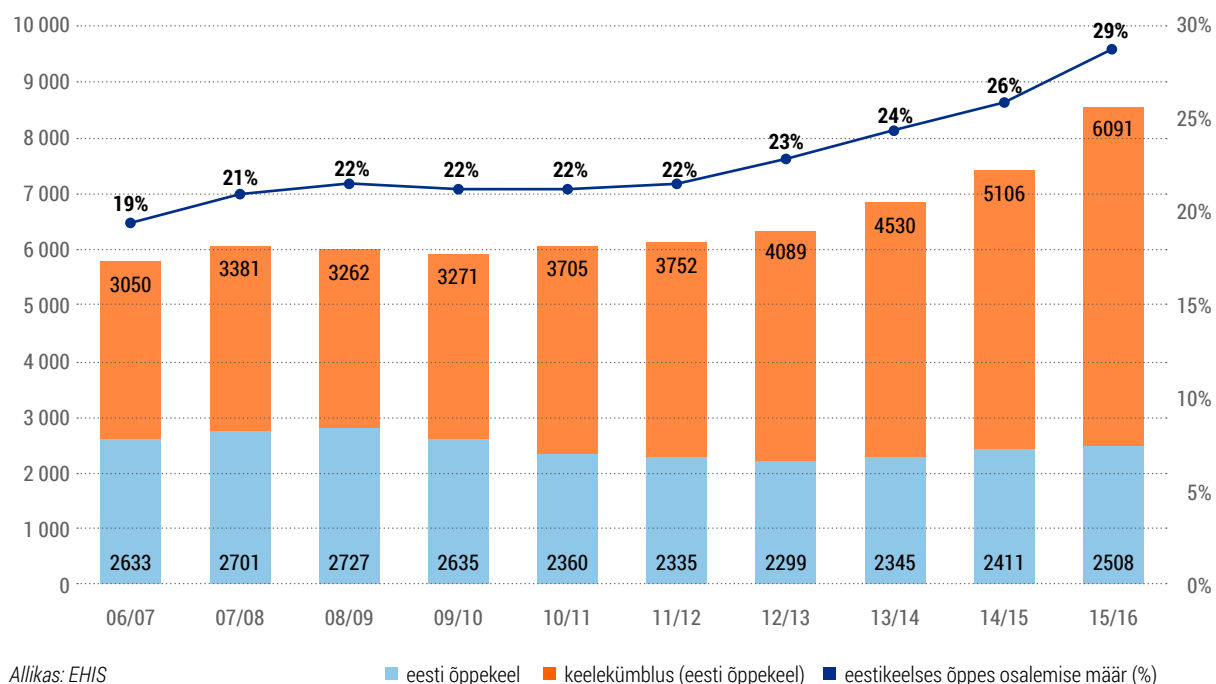
Märkus: Andmed on 5aastaste või vanemate laste kohta vastava aasta 1.09. seisuga. Eesti keelest erineva emakeelega laste hulka on arvatud vaid vene emakeelega lapsed, kes moodustavad 95% kõigist mitte-eesti emakeelega lastest. Teiste emakeeltega lapsed käivad valdavalt eestikeelses lasteaias.

Lasteaias eesti keelekümbeluses osalenutest jätkuvalt ligikaudu pooled jätkavad koolis vene õppekeeles ning kuigi see osakaal varieerub aastate lõikes, ei ole 2009. aastaga võrreldes sisulisi muutusi toimunud. Samal ajal lasteaias vene õppekeeles õppinutest alustab igal aastal järjest suurem osa koolis keelekümbeluses (2009. aastal 9% kõigist lasteaiaast kooli jõudnutest, 2015. aastal 15%). Ka lasteaias eesti õppekeeles õppinutest järjest väiksem osa asub koolis vene õppekeeles õppima (2009. aastal 34%, 2015. aastal 14%). Kuna alushariduses osalemise andmed on EHISes isikupõhiselt olemas 2008/09. õppe-

aastast, siis ei ole praegu veel võimalik hinnata alushariduse õppekeele mõju põhikooli lõpuks saavutatavale eesti keele oskusele.

Põhihariduse statsionaarses õppes õpib ca 30 000 eesti keelest erineva emakeelega õpilast. Neist ligi 6100 (20,3%) osaleb keelekümbeluses, 2500 (8,4%) õpib eesti ja 21 100 (70,5%) vene õppekeeles. Viimase 10 aastaga (2006–2015) on keelekümbelusprogrammi osalejate arv kahekordistunud (vt joonis 2).

Joonis 2. Eesti keelest erineva emakeelega õpilased põhikooli eestikeelses õppes ja keelekümbusprogrammis ning nende osatähtsus kõigist eesti keelest erineva õppekeelega põhikooliõpilastest Eesti üldhariduskoolides

Neid põhikooli lõpetanud eesti keelest erineva emakeelega noori, kes eesti keele kui teise keele tasemeeksamisega ühildatud põhikooli lõpueksamil B1 taset ei saavutanud, on igal viimasel kolmel aastal olnud 800 ja 900 vahel³. 2015 aastal on 48% kõigist B1 taseme mittesaavutanutest Harjumaa koolidest ning 46% Ida-Virumaa koolidest. Veel 3% on Tartumaa koolidest ning 1% nii Pärnu- kui ka Lääne-Virumaa koolidest. Kui Harjumaal ja Ida-Virumaal on B1 keeletaset mittesaavutanud põhikooli lõpetajate absoluutarvud sisuliselt samad, siis osakaalud kõigist lõpetajatest erinevad oluliselt – Ida-Virumaal moodustavad põhikooli lõpuks B1 taseme mittesaavutanud noored

kolmandiku kõigist sama aastakäigu lõpetajatest, Harjumaal aga alla 10%.

B1 keeletaseme saavutamine on seotud üldise õpiedukusega. Lisaks on õpiedukusega seotud ka see, kas põhikooli lõpetaja jätkab pärast põhikooli üldhariduses või kutsehariduses. Põhikooli lõpuks eesti keeles B1 taset mittesaavutanud noortest on viimasel kuuel aastal **kutsehariduses** jätkanud sisuliselt kaks kolmandikku. Eesti keeles B1 taseme saavutanud jätkavad aga tõenäoliselt üldhariduses kui kõik eesti õppekeeles põhikooli lõpetanud noored (tabel 3).

Tabel 3. Kõigi 2010–2015 aastatel statsionaarses õppes põhikooli riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanute jätkamine põhikooli lõpetamisele järgnenud õppeaastal ning nende keskmine hinne

Jätkamine	Põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele tasemeeksamisega ühildatud põhikooli lõpuks...				Kõik eesti õppekeeles põhikooli lõpetajad (sh eesti emakeelega)		Kokku	
	B1 taseme mittesaavutanud		B1 taseme saavutanud		Hariduses (mitte)-jätkajate osakaal	Keskmine hinne	Hariduses (mitte)-jätkajate osakaal	Keskmine hinne
Ei jätka	6.0%	3.48	2.6%	3.87	2.8%	3.62	3.0%	3.63
Jätkab kutsehariduses	62.4%	3.55	17.2%	3.84	24.5%	3.62	26.7%	3.63
Jätkab üldhariduses	31.4%	3.86	79.9%	4.40	72.4%	4.32	70.0%	4.31

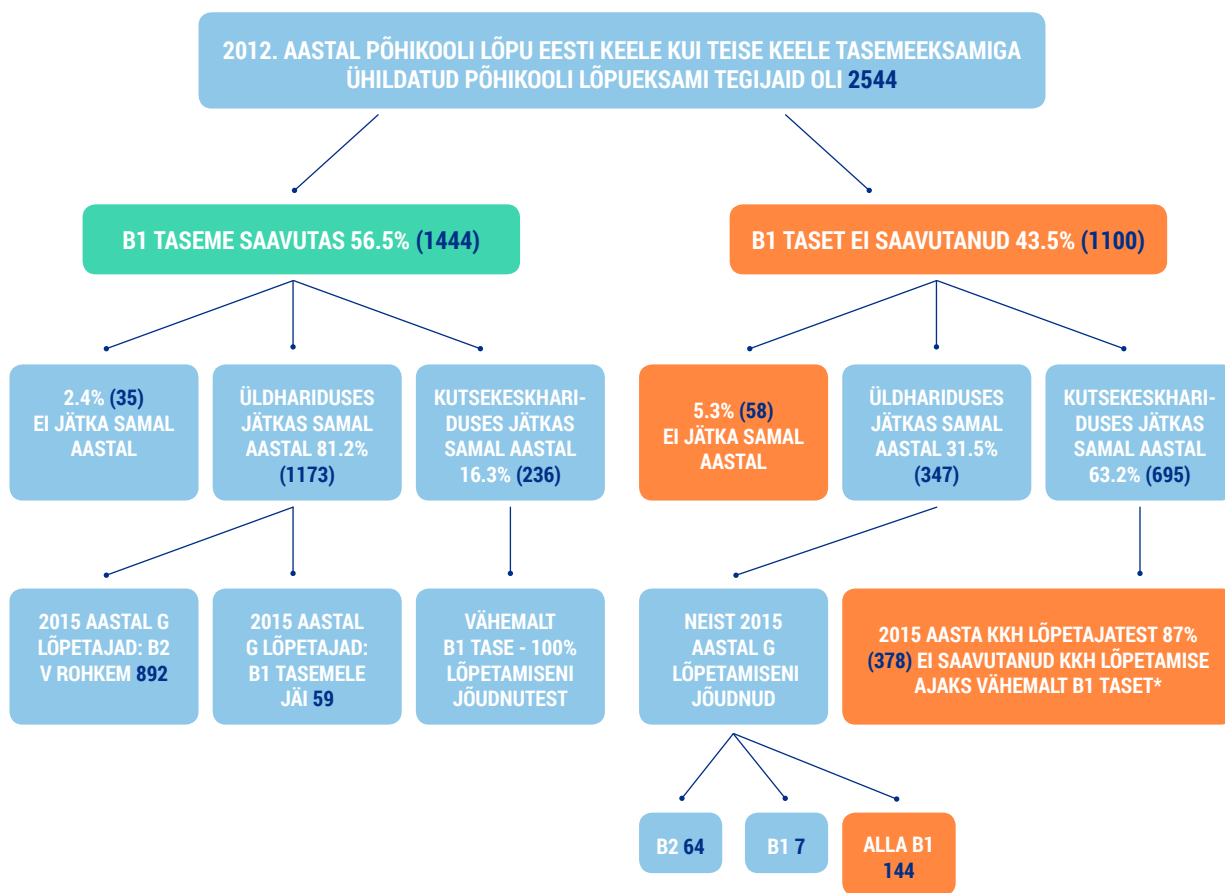
Allikas: EHIS (HTM) ja EIS (Innove)

Kuigi vene õppekeeles põhikooli lõpetajad asuvad tõenäoliselt kutsehariduses edasi õppima kui eesti õppekeelega põhikooli lõpetajad, on õppekeelest olulisemaks valiku tegemise aluseks siiski õppeedukus. Kutsekeskhariduses jätkajate osakaal ei ole muutunud pärast seda, kui 2011. aastast alates peab õpe kõigis gümnaasiumides toimuma vähemalt 60% ulatuses eesti keeles. Samal ajal **gümnaasiumi** lõpus eesti keele kui teise keele riigeksami teinutest on vähemalt B2 taseme saavutanute osakaal eestikeelsele õppele ülemineku järel kõrgem kui kunagi varem – 2014.

aastal lõpetasid esimesed gümnaasiumis vähemalt 60% õppest eesti keeles läbinud noored. Kui 2014. aasta lõpetajate hulgas kõigist eesti keele kui teise keele riigeksami teinud noortest 78% saavutas vähemalt B2 taseme, siis 2015. aastal oli neid juba 83%.

Joonisel 3 on piltlikult välja toodud, kuidas on kujunenud 2012. aastal põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele lõpueksamil käinud noorte haridustee.

Joonis 3. 2012. aastal põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele tasemeeksamit teinud ning seejärel 2015. aastal gümnaasiumi või kutsekeskhariduse lõpetanud noorte eesti keele oskus*

Allikas: EHIS (HTM) ja EIS (Innove)

Märkus*: 2015. aastal kutsekeskhariduse lõpetanute puhul on arvesse võetud ka 2011. aastal põhikooli lõpetades eesti keele kui teise keele eksamit teinud ning seejärel kutsekeskhariduses õppima asunud isikud, kuna kutsekeskhariduses jõuavad vaevalt pooled nominaalajaga lõpetamiseni.

Järgnevalt kõrvutati EHISes esitatud olulisemaid näitajaid ükshaaval põhikooli lõpetajate eesti keele kui teise keele tasemeeksami tulemustega selleks, et välja selgitada, millised näitajad mõjutavad tasemeeksamil saavutatavat punktide arvu kõige enam.

Põhikooli lõpetajate lõputunnistuse keskmine hinne on 2010. aastaga võrreldes aasta-aastalt pisut kasvanud. Nagu ka eespool mainitud, on B1 tasemeeksami punktide arvu ja lõpetaja keskmise hinde vahel selge positiivne seos (tabel 4)⁴.

4 2010.–2015. aasta kõiki statsionaarses õppes põhikooli riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanud ja eesti keele kui teise keele eksamit teinud isikute eksamitulemuse ja nende lõputunnistuse keskmise hinde vahelise korrelatsioonikordaja väärtus on 0,659.

Tabel 4. B1 taseme saavutamine põhikooli lõpus ning B1 tasemeeksami teinud lõpetajate keskmine hinne

Lõpetamise aasta	Isikuid				Keskmine hinne				Isikuid kokku	Keskmine hinne
	Taset mitta saavutanud				Taset mitta saavutanud					
	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1		
2010	205	486	258	1607	3.37	3.59	3.77	4.25	2556	4.01
2011	304	548	314	1493	3.41	3.68	3.86	4.23	2659	3.98
2012	277	553	271	1451	3.42	3.68	3.90	4.32	2552	4.04
2013	188	417	231	1531	3.41	3.64	3.83	4.30	2367	4.07
2014	205	397	235	1494	3.42	3.64	3.83	4.30	2331	4.06
2015	222	416	247	1592	3.45	3.65	3.83	4.31	2477	4.08
Kokku	1401	2817	1556	9168	3.41	3.65	3.84	4.29	14 942	4.04

Allikas: EHIS (HTM) ja EIS (Innove)

Kui **eesti keelekümbelse** lõpetajatel on üldiselt kõrgem keskmine hinne kui vene õppekeeles lõpetajatel, siis keelekümbelse lõpetajad saavad madalama keskmise

hinne korral eesti keele lõpueksamil rohkem punkte kui vene õppekeeles lõpetajad (tabel 5).

Tabel 5. Põhikooli lõpetajate lõputunnistuse keskmine hinne eesti keele kui teise keele lõpueksami tulemuse, õppekeele ja lõpetamise aasta lõikes

Aasta	eesti (keelekümbelus)				vene õppekeel			
	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1
2010	3.06	3.31	3.63	4.18	3.37	3.59	3.78	4.26
2011	3.29	3.49	3.59	4.15	3.41	3.69	3.88	4.25
2012	3.18	3.51	3.74	4.28	3.42	3.69	3.92	4.34
2013	3.31	3.48	3.46	4.28	3.42	3.65	3.85	4.30
2014	3.31	3.57	3.70	4.28	3.43	3.64	3.84	4.31
2015	3.41	3.55	3.63	4.29	3.45	3.66	3.85	4.32
Kokku	3.28	3.49	3.64	4.24	3.42	3.66	3.85	4.30

Allikas: EHIS (HTM) ja EIS (Innove)

Kõigist **põhikooliastme õpetajatest** koolides, kus 2015. aastal oli põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele eksami tegijaid, 24% (713 isikut) olid sellised, kel ei olnud 2015/16. õppeaastal nõutavat eesti keele oskuse taset⁵. Koolides, kus nõutava eesti keele oskusega õpetajate osakaal oli

alla 50%, oli B1 taseme saavutajatel keskmiselt kõige kõrgem keskmine hinne (tabel 6). Kuigi parem õpiedukus tagab tõenäolisemalt B1 taseme saavutamise, on B1 taseme saavutamiseks niisiis vajalik ka piisavalt eesti keelt oskavate õpetajate olemasolu koolis.

Tabel 6. Põhikooli lõpu eesti keele kui teise keele eksami tulemused nõutava eesti keele oskusega õpetajate osakaalu gruppide lõikes 2015. aastal

Eesti keele oskusega õpetajate osakaal	Isikuid					Keskmine hinne				Isikuid kokku	Keskmine hinne
	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1	B1 saavutanute osakaal	alla 30 punkti	30-49 punkti	50-59 punkti	B1		
alla 50%	58	94	40	170	47%	3.47	3.75	3.88	4.48	362	4.06
50%-75%	63	137	93	539	65%	3.47	3.68	3.96	4.35	832	4.13
75%-90%	69	117	64	580	70%	3.45	3.61	3.76	4.29	830	4.09
90%-100%	15	47	39	204	67%	3.31	3.56	3.65	4.19	305	3.98
100%	3	9	2	83	86%	3.31	3.62	3.72	4.19	97	4.10
2015/2016 õppeaasta kool suletud	14	12	9	16	31%	3.39	3.39	3.65	3.86	51	3.58
Kokku	222	416	247	1592	64%	3.45	3.65	3.83	4.31	2477	4.08

Allikas: EHS (HTM) ja EIS (Innove)

Kui huvikoolis käimisel ja B1 tasemeeksami punktide arvul on positiivne seos, siis huvikoolis käimisel on positiivne seos ka lõputunnistuse keskmise hindegaga. Põhjuslikkuse suunda ei ole siiski võimalik öelda – see tähendab, et ei ole selge, kas lõpetaja keskmine hinne ja tasemeeksamil saavutatud punktide arv on kõrgemad muuhulgas seetõttu, et lõpetaja on käinud huvikoolis või on ta käinud huvikoolis seepärast, et ta on olnud üldiselt aktiivsem ja võimekam.

Kui eesti keelest erineva emakeelega isikud, kellele on lõpetamisega samal õppeaastal olnud märgitud vähemalt üks hariduslik erivajadus või kes õpivad eriklassis⁶, moodustavad kõigist statsionaarses õppes riikliku õppekava alusel lõpetajatest ja eesti keele kui teise keele B1 tasemeeksamiga ühildatud eksami teinud isikutest keskmiselt 12–13%, siis nende osakaal B1 taseme saavutanutest on keskmiselt 6–7%.

60–70% kõigist mainitud haridusliku erivajadusega põhikooli lõpetavatest noortest ei saavuta eesti keeles B1 taset. 2010. aastast alates on B1 taseme mittedaavutajate osakaal haridusliku erivajadusega lõpetajate hulgas vähenenud (2010 – 72%, 2015 – 62%)⁷. Neist statsionaarses õppes riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetajatest, kellele oli lõpetamisega samal õppeaastal märgitud vähemalt üks erivajadus ning kes tegid eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami, sai eksamil alla 30 punkti 2010.–2015. aastal kokku 32% (sh 2015. aastal 26%). Samal ajal tava- ja keelekümbelklassis õppinud lõpetajatest, kellele ei ole erivajadust märgitud, sai vaid 6% eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamil vähem kui 30 punkti. Kõigist vähem kui 30 punkti saanud lõpetajatest moodustavad keskmiselt 40% lõpetajad, kellele oli märgitud vähemalt üks hariduslik erivajadus.

3. Mis mõjutab eesti keele oskuse omandamist?

Et analüüsida, millises ulatuses erinevad EHISe andmetikus sisalduvad tegurid mõjutavad põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele lõpueksamil saavutatavat tulemust, koostati 2010.–2015. aastal statsionaarses õppes riikliku õppekava alusel põhikooli lõpetanute ja eesti keele kui teise keele tasemeeksami teinute andmetel lineaarne regressioonimudel, kasutades selleks tarkvara R (R Core Team 2016); regressiooni tulemused lisas 1). Mudelisse kaasati põhikooli lõputunnistuse keskmine hinne, sugu,

õppekeel, huvikoolis osalemine, haridusliku erivajaduse olemasolu, eesti keelt nõuetele vastavalt oskavate õpetajate osakaal põhikooli astmes, B1 taseme saavutajate osakaal lõpetaja koolis tervikuna ning lõpetaja kooli maakond. Regressioonanalüüsi tulemused näitavad, et absoluutväärtuselt on B1 tasemeeksami tulemusele väga oluline mõju lõpetaja põhikooli lõputunnistuse keskmisel hindel, sellel, kui suur osakaal õpilastest koolis tervikuna on saavutanud eesti keeles B1 taseme, ning sellel, kas lõpetaja

⁶ Keelekümbelklass välja arvatud.

⁷ Siinkohal on arvesse võetud nii HEV1 kui HEV2, kuna regressioonis neis eristades saadi sisuliselt sama tulemus.

õppekeeleks on olnud eesti keel keelekümbluses⁸. B1 tasemeeksami tulemus on muude tingimuste samaks jäädes keskmiselt paar punkti kõrgem ka tütarlastel, neil, kes on käinud huvikoolis, ning neil, kelle koolis on suurem osakaal õpetajaid, kelle eesti keele oskus vastab nõuetele. Neil lõpetajatel, kellel on lõpetamise õppeaasta 10. novembri seisuga olnud vähemalt üks hariduslik erivajadus, on eesti keele eksami punktide arv muude tingimuste samaks jäädes keskmiselt 6 võrra väiksem kui ülejäänud lõpetajatel. Harjumaaga võrreldes on Ida-Virumaa põhikoolilõpetajatel eesti keele kui teise keele tasemeeksami tulemus keskmiselt peaaegu kaks punkti madalam. Ülejäänud maakondades on eesti keele kui teise keele eksami tegijaid

oluliselt vähem ning osaliselt sellest lähtuva suurema andmete varieeruvuse tõttu ei ole ka nende tulemuste erinevus Harju maakonna tulemustest statistiliselt oluline.

Birute Klaas-Langi, Praakli, Peedissoni ja Lašmanova (2014) uuringu tulemused viitavad, et põhikooli astmes riigikeele õppes edukamad koolid asuvad enamasti eestikeelses keskkonnas, koolis on teadvustatud riigikeeleõppe olulisust ning seal pakutakse kohustuslikust õppekavast enam võimalusi eesti keele õppeks. Samuti on riigikeele õppes edukates koolides peaaegu kõik eesti keele õpetajad kas eesti emakeelega või omandanud kõrghariduse eesti keeles.

3.1 Õpetajate keeleoskus ning oskus õpilasi motiveerida

Nii äsja viidatud Klaas-Langi jt uuring (2014) kui Metslangi jt (2013) uuring näitavad, et õpetajate keeleoskusele ning täiendkoolituses osalemisele on positiivne mõju õpilaste keeleoskusele. Samal ajal on Metslangi jt (2013) uuringu tulemustel suurimaks eestikeelset aineõpet takistavaks teguriks kvalifitseeritud õpetajate vähesus üldiselt ning teiselt poolt õpetajate eesti keele oskuse tase ning loimitud aine- ja keeleõppe (LAK) kasutamise oskus. EHISe andmed näitavad, et põhikoolis on seos õpetajate keeleoskuse ja eesti keele kui teise keele eksami B1 taseme saavutanute osakaalu vahel (tabel 6).

2015/16. õppeaastal töötas EHISe väljavõtte (seisuga 10.11.2015) kohaselt Eesti üldhariduskoolides, kutseõppeasutustes ning koolieelsetes lasteasutustes kokku 24 326 õpetajat, neist üldhariduskoolides ligikaudu 59%, kutsekoolides umbes 9% ja koolieelsetes lasteasutustes 33%. Üldhariduskoolide õpetajatest 1 protsendil on A2 keeletase, 4% B1 keeletase, 6% B2 keeletase, 8% C1 keeletase (märkus: sh tasemehariduse kaudu eesti keele omandanud) ning eesti keel on emakeel 79 protsendil üldhariduskoolide õpetajatest. Kõigist tavakoolide põhikooliastme õpetajatest ei vastanud 2015/16. õppeaastal keeletaseme nõuetele⁹ 833 isikut. EHISe andmetele lisaks näitavad ka Keeleinspektsiooni järelevalvetulemused ning mitmed uuringud, et paljud haridustöötajad, sh õpetajad ja koolijuhid, kelle emakeel ei ole eesti keel, ei oska riigikeelt õigusaktidega nõutud tasemel.

Tabel 7. Põhikooli lõpus eesti keele kui teise keele tasemeeksamiga ühildatud eesti keele kui teise keele lõpueksamil B1 keeletaseme saavutanute osakaal kõigist eksamil käinud lõpetajatest

Riigikeele oskuse taseme nõuetele vastavate PK-astmetes töötavate õpetajate osakaal kõigist PK-astmetes töötavatest õpetajatest 2015/2016 õppeaastal	Koole grupis 2015/2016 õppeaastal	Põhikooli lõpetamise aasta						Kokku
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	
alla 50%	10	52%	40%	40%	47%	51%	47%	46%
50-75%	19	60%	53%	55%	67%	62%	65%	60%
75-90%	20	71%	63%	64%	69%	71%	70%	68%
90-100%	15	72%	69%	69%	75%	76%	67%	71%
100%	16	66%	69%	73%	72%	76%	86%	73%
2015/2016 õppeaastaks suletud koolid	13	53%	40%	29%	42%	37%	31%	41%

Allikas: EHIS (HTM) ja EIS (Innove)

Õpetajate keeleoskus on selgelt seotud regionaalsete erinevustega: koole, kus 10.11.2015 seisuga vähem kui poolte põhikooliastmetes töötavate õpetajate eesti keele oskus vastab riigikeele oskuse taseme nõuetele, on kokku

kümme ning kõik need koolid asuvad Ida-Virumaal ning kõigis neis koolides jääb B1 tase eesti keeles saavutamata sisuliselt pooltel õpilastel. 50–75% põhikooliastmetes töötavate õpetajate eesti keele oskus vastab riigikeele

⁸ Kuue aasta jooksul tegi eesti keele kui teise keele lõpueksami ka 48 eesti õppekeeles õppinud lõpetajat, kellest 37 saavutasid B1 taseme. Äärmiselt väikse osakaalu ja nende paiknemise juhuslikkuse tõttu jäeti nad siinkohal mudelist välja.

⁹ Ida-Virumaal keelekümbluses põhikooli lõpetajatest saavutab B1 taseme isegi suurem osakaal kui muudes Eesti maakondades kokku.

oskuse nõuetele 19 koolis, millest kaheksa asuvad Harju maakonnas ning 11 Ida-Viru maakonnas. 16 koolist, kus kõigi põhikooliastmetes õpetavate õpetajate keeleoskus vastas 10.11.2015 seisuga riigikeele oskuse taseme nõuetele vaid kolmes koolis, on lõpetajate hulgas eesti keele kui teise keele tasemeeksami ühildatud eksami käijaid stabiilselt igal aastal. Ülejäänud selle grupi koolid on valdavalt eesti õppekeelega ning seal on eri aastatel olnud üksikuid eesti keelest erineva emakeelega lõpetajaid. Koolides, kus 100% põhikooliastmete õpetajate keeleoskus vastab 2015/16. õppeaastal riigikeele oskuse nõuetele, käis eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamit 2015. aastal tegemas 8% kõigist eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami teinutest, koolides, kus riigikeele oskuse nõuetele vastavate õpetajate osakaal oli alla 50%, aga 13% kõigist eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami teinutest.

Kvalifitseeritud eesti keele õpetajate hulk ning õpetajate juurdekasv ei ole sisulisele eesti keele õppe vajadusele vastav. Eesti keele kui võõrkeele / eesti keele mitte-eesti koolis / eesti keele kui teise keele õpetaja õppekaval lõpetas 2008/09.–2014/15. õppeaastal kokku 57 inimest. 2015/16. õppeaastal töötas neist üldhariduskoolis õpetajana vaid 22 inimest, s.o vaid 39% kõigist nimetatud õppekavade lõpetanutest.

Metslang jt (2013) on uuringus välja toonud, et õpilaste õpioskused ei võimalda neil eestikeelse aineõppega toime tulla – eestikeelne aineõpe tähendab näiteks tihti ka iseisvat tööd, sh sõnavaraga. Õpilaste õpioskused on aga seotud õpetajate oskuse ja valmisolekuga õpetada õpilasi õppima. Lisaks õpetajad pigem ei oska õpilaste eesti keele õppe motivatsiooni toetada. Uuringu tulemused näitavad, et tervelt 55% õpilastest ei leia, et keeletunni tegevused oleksid nende eluga seotud.

3.2 Keelekeskkond

EHSe ning EISI andmetele tuginedes võib öelda, et keelekeskkonnal on oluline roll eesti keele oskuse saavutamises nii koolis kui väljaspool kooli – keelekümbelust kasutavates koolides on põhikooli lõpus regioonist sõltumata oluliselt enam B1 keeletaseme saavutajaid⁹ ning keelekümbeluse lõpetajad saavutavad B1 keeletaseme keskmiselt madalama keskmise hindega kui vene õppekeeles põhikooli lõpetajad. Samal ajal saavutavad Ida-Viru maakonnas vene õppekeeles eesti keeles B1 keeletaseme vähem kui pooled põhikooli lõpetajatest. Masso ja Soll (2014) toovad välja, et kuigi regiooni etniline koosseis oli oluline õpetajate keeleoskuse määramisel, mõjutavad individuaalsed näitajad (Eesti kodakondsus, eestikeelse meedia jälgimine) õpetajate keeleoskust isegi enam. Õpilaste keeleoskust mõjutasid positiivselt aga nii individuaalsed (Eesti kodakondsus, eestikeelse meedia jälgimine) kui koolitasandi näitajad (keelekümbeluse kasutamine koolis, õpetajate osalemine täiendusõppes ja õpetajate eesti keele oskus). Kuigi see konkreetne uuring viidi läbi gümnaasiumi

astmes, on EHSe ja EISI andmetele tuginedes tõenäoline, et põhikooliastmes võivad õpilaste keeleoskuse mõjurid olla sarnased.

3.3 Varane eestikeelne õpe koos eestlastega

2015. aastal läbi viidud lõimumismonitooringu (Kirss, Leppik 2015) tulemused näitavad, et 66% eestlaste ja 77% teisest rahvusest vastanute arvates võiks eestikeelsele õppele üleminekuga alustada juba lasteaias. Lasteaed on kõige eelistatum variant eestikeelse õppe alustamiseks kõigis vanusrühmades ning kõigis Eesti piirkondades. Suur enamik vastajatest nõustub, et lapsed peaksid õppima segarühmades ja -klassides. Eestlased (41%) eelistavad lasteaegade osas enim sellist olukorda, kus eestikeelses lasteaias oleks eestlaste seas vaid piiratud hulk venekeelseid lapsi. „Teiste rahvuste esindajate seas pooldab antud varianti üksnes 15% ning enamik (46%) soosib korraldust, kus ühises eestikeelses lasteaias oleks vähemusrahvusest laste jaoks nende emakeelt valdavad abikasvatavad.“ (Kirss, Leppik 2015).

Põhikooli õppekeele osas eelistab vaid 10% teisest rahvusest vastajaid täielikult venekeelset põhikooli. Ülejäänutest 19% toetab venekeelset põhikooli, kus osa aineid õpetatakse eesti keeles; 17% toetab keelekümbelust ning 32% eesti õppekeelega kooli (17% tavapäraselt eesti õppekeelega kooli ja 15% eesti õppekeelega, aga vene keele ja kultuuri süvaõppega kooli, kus erinevast rahvusest lapsed õpivad koos). Ülejäänud kas ei vastanud või neil ei ole eelistust. „Võrreldes 2010. aastaga on teisest rahvusest vastajad positiivsemalt meelestatud seoses eestikeelsest aineõppes tuleneva võimalusega kontaktide tekkeks eesti- ning venekeelse elanikkonna vahel, samas venekeelsete noorte edasiõppimisvõimalusi hindavad teisest rahvusest vastajad pessimistlikumalt kui varem.“

Lisaks küsitlusele viidi lõimumismonitooringu raames läbi ka fookusgruupiintervjuud liitklasside õpilastega. „Vene emakeelega fookusgruupi intervjuus osalenud abiturientid rõhutasid, et neil oli põhikooliastmes liiga vähe informatsiooni eestikeelsele õppele ülemineku kohta. Peamise puudusena toodi välja teadmatust ja eesti keele oskuse vajaduse ebapiisavat selgitamist, mis tingis hirmu osaliselt eestikeelse õppega gümnaasiumis õppimise ees.“ Venekeelsed noored rõhutasid ka lihtsamate tekstide kasutamise ja õpetajapoolse toe vajadust, samuti süsteemsema eesti keele õppe vajadust ka 11. ja 12. klassis. Kokkuvõttes arvasid nii eesti- kui venekeelsed abiturientid, et „ühiseid eestikeelseid ainetunde võiks olla rohkem ning need võiksid alata juba enne gümnaasiumiastet, seda nii eesti keele oskuse arendamise, omavahelise suhtluse tihendamise kui ka tugevama ühtsustunde tekitamiseks“.

4. Juba kavandatud ja tehtavad tegevused

4.1 Tegevused programmides

Eesti keelest erineva emakeelega põhikooliõpilaste eesti keele õppesse panustavad üldharidusprogrammi tegevus 2.3 – Eesti keelest erineva emakeelega õpilaste toetamine eesti keele omandamisel (vt allpool tegevused 1–8) ning keeleprogrammi tegevus 3.4 – Eesti keele kui teise keele õppimisvõimaluste pakkumine avalikus sektoris (allpool tegevus 9). Üldharidusprogrammi tegevuse 2.3. aastane eelarve on 2 156 179 ja keeleprogrammi tegevuse 3.4 aastane eelarve 110 000 eurot. Põhikooli lõpetajate eesti keele oskuse paranemisse panustavad otseselt ka haridus- ja teadusministri määruse „Struktuuritoetuse andmise tingimused tööturul vajalike keelepädevuste arendamiseks“ (2016) alusel elluviidavad haridusasutuste keelealased koostöötegevused (perioodiks 1.05.2016.–31.12.2020 on tegevusteks planeeritud 350 000 eurot Euroopa Sotsiaalfondi raha, millele lisandub 15% riigi omafinantseeringut. Hasartmängumaksu nõukogu vahenditest toetatakse 2015. aastal käivitunud programmi „Noortekohtumised“ elluviimist 160 000 euroga. Programmi eesmärk on soodustada Eestis elavate 11–16aastaste eri emakeelega noorte omavahelist suhtlust, teineteismõistmist ja arengut.

Kavandatud ja elluviidavates tegevustes:

1. Pööratakse erilist tähelepanu **keelekümbelprogrammi kvaliteedi** säilitamisele ja programmi laienemisele. Programmi **laiendatakse uutesse koolieelsetesse lasteasutustesse** (vähemalt 4 uut lasteaeda aastas). Toetatakse kahesuunalise keelekümbelprogrammiga alustamist koolides ning selle arengut koolieelsetes lasteasutustes.
2. Suurendatakse **koolide valmisolekut mitmekultuuriliseks õppeks**. 2016/2017. õppeaastal alustab vähemalt neli kakskeelse õppega pilootkooli, kus õpivad koos eesti ja vene kodukeelega õpilased. Igal järgneval õppeaastal lisandub koole, kus eesti keelest erineva emakeelega õpilased õpivad koos eesti lastega.
3. Uuendatakse **eesti keele kui teise keele ainekava** ja toetatakse ainekava rakendamist (ka programmi tegevuse 1.1. raames).
4. Pööratakse tähelepanu digitaalse õppevara väljatöötamisele. Digitaalne õppevara võimaldab õppijate individuaalseid vajadusi ning erisusi paremini arvestada ning õppimist ja õpetamist vastavalt kohandada.
5. Toetatakse jätkuvalt eesti keele ja eestikeelsete ainet õpet koolides, kus õpivad eesti keelest erineva emakeelega õppurid. Toetus suunatakse eelkõige **õppetöövälisele tegevustele**, mis aitavad õpilastel sulanduda eesti kultuuriruumi ja praktiseerida eesti keelt (ekskursioonid, tegevused eesti õppekeelega sõpruskoolidega jms).
6. Laiendatakse **Eesti-sisest õpilasvahetuse programmi**, aastas toimub vähemalt 400 õpilasvahetust, kus osalevad vene ja eesti kodukeelega noored.
7. Toetatakse **eesti õppekeelega koole, kuhu asuvad õppima eesti keelest erineva emakeelega õpilased**. Koole toetatakse rahaliselt ning nõustatakse teises keeles õpetamise meetodikatest, koolitatakse juhtkondi ja õpetajaid, informeeritakse ühiskonda teises keeles õppimise võimalikkusest ja edulugudest.
8. Toetatakse **uuringute läbiviimist**, sh keelekümbeluse uuring.
9. Toetatakse eesti keele õpet **koolieelsetes lasteasutustes**, suunates neid eelkõige kasutama eakohaseid meetodeid ja pakkudes eestikeelseid tegevusi. Toetatakse õppevahendite soetamist ja koolitust/nõustamistegevust.
10. Toetatakse **haridusvaldkonna töötajate eesti keele õpet**. Toetust eraldatakse nendele, kellel on ametikohale kehtestatud keelenõuded veel täitmata. Arendatakse eesti keele tasemeeksamite süsteemi, et hoida see vastavuses rahvusvaheliste standarditega ja tagada keeleoskustasemete võrreldavus Euroopa Liidu teiste riikide keeletasemetega. Koolitatakse eesti keele kui teise keele õpetajaid Euroopa keeleõppe raamdokumendi, keeleoskustasemete hindamise ja Euroopa keelemapi teemal. Aastaks 2020 on toetust saanud ja keeleõppe tegevustes osalenud 500 haridusvaldkonna töötajat, eesmärk on, et 75% toetatud eesti keele õppes osalunust sooritab keeleeksami.
11. **Varast keelekümbelust laiendatakse ning muukeelsetele lastele pakutakse enam võimalusi lasteaedades ja põhikoolides eesti keeles õppimiseks**. Soov ja õpilaste valmisolek õppida juba varases vanuses eesti keeles on oluliselt suurem kui tänane reaalsus ja koolide valmisolek võimaldab (Haridus- ja Teadusministeerium 2015). Samas on õpilaste motivatsiooni hoidmiseks oluline, et eesti keelest erineva emakeelega õpilastel oleks võimalik ka eesti keeles õppides omandada ja/või säilitada oma emakeele oskus ja etniline identiteet.
12. **Muukeelsetele lastele pakutakse täiendavaid võimalusi mitteformaalseks õppeks väljaspool kooli eestikeelses keskkonnas**. Tuleb luua võimalusi eesti ja vene kodukeelega laste ühisteks tegevusteks, sh väljaspool kooli, ning näidata keeleõppe seost võimalusega

realiseerida end Eesti ühiskonnas¹⁰. Kindlasti ei tohi ära unustada ka eesti keelekeskkonna parandamist kooli ruumides (Haridus- ja Teadusministeerium 2015).

13. **Tegeleda tuleb eestikeelse kooli ja õpetajate valmisolekuga õpetada segaklasse ning eraldi tegevusena tuleb jätkata õppematerjalide arendusega** (Haridus- ja Teadusministeerium 2015).

4.2 Hinnang tegevustele praeguse olukorra analüüsis lähtuvalt

Pikemaajalistest tegevustest on esmapilgul kõige paremaid tulemusi toonud keelekümbelprogrammi elluviimine – sisuliselt 90% kõigist eksami teinud ja põhikoolis keelekümbeluses õppinud õpilastest saavutavad B1 keeletaseme. Vene õppekeeles lõpetajatest saavutavad B1 taseme vaid 60% lõpetajatest. Samal ajal on siiski paar keelekümbelust rakendavat kooli, kus B1 taseme saavutajaid on keskmisest vähem ka keelekümbeluses, ning on koole, kus B1 taseme saavutajaid on vene õppekeelega lõpetajate hulgas keskmisest rohkem (sh Ida-Virumaal).

Põhikooli lõpuks vähemalt B1 tasemel eesti keele oskuse saavutamiseks suunatud tegevustest suur osa on uued (mitmekultuurilise õppe rakendamine, eesti keele kui teise keele ainekava uuendamine ning uuenduslikud keeleõppe-

meetodid, koolitasandi tugisüsteem ja koolimeeskondade koolitused, digitaalsed ja interaktiivsed õppematerjalid erineva eesti keele oskusega õpilastele, kultuuridevahelise õppe noortekohtumised, eestisisese õpilasvahetusprogrammi laiendamine). Nende mõju põhikooli lõpuks omandatud eesti keele oskusele ei saa praeguste andmete põhjal käesolevas analüüsis veel hinnata. Mõnede tegevuste mõju võib teoreetiliselt teatud ulatuses hinnata 2016. aastal põhikooli lõpetajate tulemuste põhjal (koolitasandi tugisüsteem, õpilasvahetused, noortekohtumised).

Eesti keeles toimuvale õppele üleminekul on jätkuvalt väga oluline kõigi sihtgruppide kaasamine ja suhtlus nendega – koolide, õpetajate, õpilaste ja lapsevanematega. Näiteks Masso ja Kello (2010, 2012) on toonud välja, et üleminekul eestikeelsele aineõppele on lisaks praktilistele aspektidele nagu õpetajakoolitus või õppematerjalid oluline ka kommunikatsioon eri osapoolte, sh ministeeriumi, lapsevanemate ja koolide vahel. Sidusgruppide hoiakute olulisust tähtsustab ka Masso, Kello ja Jakobsoni (2012) läbi viidud uuring, mis põhines ekspertide arvamustel ja kogemustel seoses riigikeele ja riigikeelse õppega: muutusi saab ellu viia, kui peredes ja koolides valitseb positiivne atmosfäär ning vanemad mõistavad mitmekeelsuse kasu.

Õpilaste eesti keele oskuse omandamisel on võtmetähtsusega koolide töötajaskonna üldine hoiak, mis tõenäoliselt algab motiveeritud, õpetajaid ja nende arengut väärtustavast juhtkonnast ning seejärel hõlmab motiveeritud ja enesearengut tähtsustavaid õpetajaid.

5. Ettepanekud täiendavateks tegevusteks

1. Rakendada süstemaatiliselt **sekkumismeetmeid nõrkades koolides**, sh nii toetavaid meetmeid (täiendav rahastamine, koolitused, koostööprojektid, jms) kui vajaduse korral ka kontrollivaid ja sanktsioneerivaid meetmeid (koolijuhi hindamine, järelevalve).
2. **Koolikultuuri ja õpetajate keeleoskuse arendamine**, kasutades mh kompetentsikeskuste ja innovatsioonikoolide võrgustiku abi ning **õpetajate vahetust, teises koolis praktiseerimist**. Lisaks õpilaste vahetusele rakendada ka õpetajate vahetust või soodustada eesti emakeelega või väga heal tasemel eesti keelt oskavate muu emakeelega õpetajate kasvõi ajutist töötamist neis koolides, kus põhikooli lõpuks on eesti keele oskuse omandamisega probleeme. Kehvema eesti keele oskusega õpetajatele pakkuda praktikat-kogemust eestikeelses koolikeskkonnas (nt innovatsioonikoolides), mis on selleks ette valmistatud. See eeldab taas väga läbimõeldud kommunikatsiooni selleks, et need koolid, kus eesti keele õpetamisega on seni olnud probleeme, suhtuksid tegevusse toetavalt.
3. Kontekstis, kus eesti keele oskuse omandamine põhikoolis on seotud üldise akadeemilise võimekusega, võiks **mitteformaalset täiendavat õpet (eesti keele õpet, eesti keeles õpet) ja põnevat huvitegevust eesti keeles pakkuda esmajoones kehvema õpiedukuse ning tavaliselt riikliku õppekava alusel õppivatele hariduslike erivajadustega noortele**, kes võivad kuuluda ka riskigruppi.
4. Läbiviidavate otseselt keeleõppe tõhustamisele suunatud tegevustega sama oluline on **kommunikatsioon ja kõigi osapoolte kaasamine – riigi selgitused koolile ja kooli kaasamine, kooli juhtkonna selgitused õpetajatele ja õpetajate kaasamine tegevuste elluviimisesse, kooli otsene suhtlus vanematega ja vanematele muutuste selgitamine**.

10 Näiteks noortekohtumised (Archimedese noorteagentuuri elluviidav programm).

Kasutatud kirjandus

Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (2014). Tallinn. www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf

Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS). www.ehis.ee

Eksamite Infosüsteem (EIS). <https://eis.ekk.edu.ee>

Halapuu, V. (2015). *Infotöötlusoskuste roll soolise ja keelelise palgalõhe selgitamisel Eestis: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 4*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Haridus- ja Teadusministeerium (2007). *Euroopa keeleõppe raamdokument. Õppimine, õpetamine ja hindamine*. Tartu. www.hm.ee/sites/default/files/euroopa_keelega_õppe_raamdokument.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium (2015). *Analüüs ja ettepanekud eesti keele õppe tõhustamiseks põhikoolis*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. www.hm.ee/sites/default/files/analuus_ja_ettepanekud_eesti_keelega_õppe_tohustamiseks_pohikoolis.pdf

Kallas, K., Kivistik, K. (2015). *Kodakondsus, poliitiline enesemäärang ja osalemine – Eesti ühiskonna integratsiooni monitoring*. Tartu.

Kirss, L., Leppik, C. (2015). *Haridus – Eesti ühiskonna lõimumismonitoring*. Tartu. www.kul.ee/sites/kulminn/files/3peatykk.pdf

Klaas-Lang, B., Praakli, K., Peedisson, A., Lašmanova, A. (2014). *Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolides – uuringu lõpparuanne*. Tartu.

Lindemann, K. (2013). *Structural Integration of Young Russian speakers in Post-Soviet Contexts: Educational Attainment and Transition to the Labour Market*. Tallinn.

Masso, A., Kello, K. (2010). *Vene õppekeele koolide valmisolek eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekuks*. Tartu: Tartu Ülikool.

Masso, A., Kello, K., Jakobson, V. (2012). *Ekspertide arvamused ja kogemused seoses riigikeele ja riigikeelse õppega. Projekti „Vene laps venekeelse üldhariduskooli eestikeelses õppes“ ekspertide uuringu analüüsi tulemused*. Tartu: Tartu Ülikool.

Masso, A., Soll, M. (2014). Change in Language of Instruction in Russian Medium Schools: Multilevel Analysis of Attitudes and Language Proficiency. *Journal of Baltic Studies*, 45(4), 517–544.

Metslang, H., Kibar, T., Kitsnik, M., Koržel, J., Krall, I., Zabrodskaja, A. (2013). *Kakskeelne õpe vene õppekeele koolis – uuringu lõpparuanne*. Tallinn. www.hm.ee/sites/default/files/lisa_2_uuring_kakskeelne_õpe_vene_õppekeele_koolis_0.pdf

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). Riigi Teataja I, 41, 240. www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv

R Core Team (2016). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Austria: Vienna. www.R-project.org

Struktuuritoetuse andmise tingimused tööturul vajalike keelepädevuste arendamiseks. (2016). Riigi Teataja I. www.riigiteataja.ee/akt/105082016001

Toomet, O. (2012). *Kas keeleoskus aitab leida paremat tööd?* RiTo nr 25. <http://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Kas-keeleskus-aitab-leida-paremat-t%C3%B6%C3%B6d-Ott-Toomet.pdf>

Lisa 1. Regressioonanalüüs põhikooli lõpu eesti keele kui teise keele eksami punktide arvu mõjutavate tegurite kohta

Hinnatud lineaarne regressioon: punkte põhikooli lõpu tasemeeksamil ~ keskmine hinne tunnistusel + sugu + õppekeel + isik on käinud huvikoolis + Põhikooli astmes õpetajate osakaal koolis, kelle eesti keele oskus vastab nõuetele + B1 taseme saavutanute osakaal koolis tervikuna + hariduslik erivajadus + maakond

Koefitsendid:	Hinnang	Std. viga	t-statistiku väärtus	P(> t)	
(Vaballige):	-52.6594	1.3718	-38.388	0.0000	***
Keskmine hinne tunnistusel:	22.9166	0.2537	90.324	0.0000	***
Tüdrukud:	2.0092	0.2612	7.691	0.0000	***
Õppekeel: referents - vene õppekeel					
eesti keelekümbelus	10.2560	0.3584	28.615	0.0000	***
Isik on käinud huvikoolis:	2.2731	0.2665	8.531	0.0000	***
Põhikooli astmes õpetajate osakaal koolis, kelle eesti keele oskus vastab nõuetele:	4.1462	1.2541	3.306	0.0005	***
B1 taseme saavutanute osakaal koolis tervikuna:	32.8578	0.7005	46.907	0.0000	***
Hariduslik erivajadus:	-5.9946	0.4043	-14.827	0.0000	***
Maakond: referents Harju maakond					
Ida-Viru maakond	-1.7341	0.4069	-4.262	0.0000	***
Jõgeva maakond	1.7124	1.5088	1.135	0.2564	
Järva maakond	-8.8023	7.3784	-1.193	0.2329	
Lääne-Viru maakond	0.2965	1.1842	0.250	0.8023	
Lääne maakond	7.1647	1.9915	3.598	0.0003	***
Põlva maakond	1.9606	3.9574	0.495	0.6203	
Pärnu maakond	0.5861	0.8955	0.654	0.5128	
Tartu maakond	0.4477	0.5971	0.750	0.4534	
Valga maakond	0.3027	1.0182	0.297	0.7662	

Olulisuse kodeering: '***' - $p < 0.001$; '**' - $p < 0.01$; '*' - $p < 0.05$; '.' - $p < 0.1$; '' - $p < 1$

Mitmene determinatsioonikordaja (*Multiple R-Squared*): 0.6148

Reguleeritud determinatsioonikordaja (*Adjusted R-Squared*): 0.6144

F-statistik: 1391 vabadusastmete arvu 16 ja 13943 juures, p-väärtus: 0.0000